

FTAXP: 11.25.19

<https://orcid.org/0009-0003-9229-1502>

<https://orcid.org/0009-0003-8696-5208>

Кәден А., Турекулова Ж.*

«Саясаттану» білім беру бағдарламасының 2 курс магистранты.

М.Әуезов атындағы ОҚЗУ, Шымкент, Қазақстан

PhD доктор, доцент. М.Әуезов атындағы ОҚЗУ, Шымкент, Қазақстан

ӘЛЕМДІК САЯСАТТАҒЫ ДЕНСАУЛЫҚ САҚТАУ САЛАСЫНДАҒЫ ЫНТЫМАҚТАСТЫҚТЫҢ БАСТЫ БАҒЫТТАРЫ ЖӘНЕ НЕГІЗГІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

***Автор-корреспондент:** Турекулова Ж7 turekulova74@mail.ru

Түйін. Денсаулық сақтау саласындағы мемлекеттік саясат және жаһандық денсаулық сақтау саласындағы дипломатия қазіргі таңдағы өткір де өзекті мәселелердің қатарына еніп отыр. XIX ғасырдан бастап халықаралық қауымдастық эпидемиялық аурулардың алдын алу үшін және салдарын жою мақсатындағы шараларды жаһандық деңгейде жүргізуде қолға ала бастады. XXI ғасырдағы Covid – 19 пандемиясынан кейін денсаулық сақтау саласы өзгеше сипатқа ие болды және қазіргі таңда жаһандық деңгейде мәселенің шешімін табу мақсатында бірлескен күш жігерлер жұмсалып отыр. Ұсынылып отырған мақалада жаһандық денсаулық сақтау саясатының негізгі бағыттары қарастырылады. Мемлекеттердің сыртқы саясатындағы денсаулық сақтау ісінің көрінісі және жаһандық деңгейдегі эпидемиялардың алдын алу бойынша күрес, жұқпалы аурулардың таралуына жол бермеу бойынша шаралар кешеніне талдау жасалынады. Сонымен қатар халықаралық ұйымдар шеңберіндегі қызметтер зерделенеді.

Кілт сөздер: жаһандық, денсаулық сақтау, пандемия, стратегия, интеграция, сыртқы саясат

MPHTI: 11.25.19

<https://orcid.org/0009-0003-9229-1502>

<https://orcid.org/0009-0003-8696-5208>

Каден А., Турекулова Ж.*

магистрант 2 курса образовательной программы «Политология»,

ЮКИУ им.М.Ауэзова, Шымкент, Казахстан

PhD доктор, доцент. ЮКИУ им.М.Ауэзова, Шымкент, Казахстан

КЛЮЧЕВЫЕ ПРОБЛЕМЫ ГЛОБАЛЬНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА В ОБЛАСТИ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ

***Автор-корреспондент:** Турекулова Ж7 turekulova74@mail.ru

Аннотация: Политика отдельных государств в области здравоохранения и глобальная дипломатия в этой сфере являются одним из самых острых и актуальных проблем современности. Начиная с XIX века мировое сообщество начало принимать меры по предупреждению эпидемических заболеваний и ликвидации их последствий на всемирном уровне. Сфера здравоохранения приобрела иной характер после пандемии COVID-19 века, и на современном этапе прилагаются скоординированные усилия для оптимального решения проблемы на глобальном уровне. В представленной статье рассматриваются основные направления глобальной политики в области здравоохранения. Анализируются проблемы здравоохранения во внешней политике государств и рассматриваются комплекс мер которые принимаются в сфере здравоохранения на глобальном уровне. Изучается деятельность международных организаций.

Ключевые слова: глобальный, здравоохранение, пандемия, стратегия, интеграция, внешняя политика

IRSTI: 11.25.19

<https://orcid.org/0009-0003-9229-1502>

<https://orcid.org/0009-0003-8696-5208>

Kaden A., Turekulova Zh*

¹master's student of the educational program «Political Science»,
M.Aueyev SKRU, Shymkent, Kazakhstan

²doctor PhD, Associate Professor. M.Aueyev SKRU. Shymkent, Kazakhstan

KEY ISSUES OF GLOBAL HEALTH COOPERATION

Abstract: The health policy of individual states and global diplomacy in this area are one of the most pressing and urgent problems of our time. Since the 19th century, the world community has begun to take measures to prevent epidemic diseases and eliminate their consequences at the global level. The healthcare sector has taken on a different character after the COVID-19 pandemic, and at the present stage, coordinated efforts are being made to optimally address the problem at the global level. The article examines the main directions of global health policy. The problems of health care in the foreign policy of states are analyzed and a set of measures that are taken in the field of health care at the global level is considered. The activities of international organizations are studied.

Keywords: global, health, pandemic, strategy, integration, foreign policy

Кіріспе

COVID -19 пандемиясынан кейін барша халықаралық қауымдастықтың алдына жаңа міндеттерді айқындады. Ең бастысы – денсаулық сақтау ісі бойынша жаһандық жүйені қалыптастыру және осы саладағы ынтымақтастықты дамыту. Әлем мемлекеттері және халықаралық ұйымдар тарапынан бірлескен күш жігердің нәтижесінде денсаулық сақтау дипломатиясы қарқынды дамып келеді. Ұсынылып отырған мақала тақырыбының өзектілігі - адам өмірін сақтау, өмір сапасын арттыру, демографиялық үрдістер, эпидемиялық аурулардың таралуына жол бермеу түріндегі бағыттарды қамтитын халықаралық деңгейдегі саясаттың қалыптасуы және оны адамзат игілігі үшін дамытудың, тиімділігін арттыру қажеттілігінен айқындалады және осы бағытта ғылыми зерттеулердің маңыздылығын тудырады.

Зерттеудің ғылыми жаңалығы – жалпы планетарлық шеңберде денсаулық сақтау саласындағы саясаттың бағыттарын, әлемдік саясатпен байланыстыра отырып кешенді қарастырудан туындайды. Мақалада жаһандық денсаулық сақтау дипломатиясы бойынша соңғы зерттеулерге шолу жасау негізінде, жаһандық денсаулық сақтау мәселелерінің соңғы жылдары саяси басымдыққа айналу себептері зерделенеді.

Зерттеудің мақсаты – әлемдік деңгейдегі саяси басымдықтар арнасында жаһандық денсаулық сақтау саласының ерекшеліктерін зерттеу және осы саладағы халықаралық ынтымақтастықтың негізгі бағыттарына талдау жасау.

Зерттеудің міндеттеріне, жаһандық денсаулық сақтау мәселесінің теориялық негізіне талдау жасау, ХХІ ғасырдағы денсаулық сақтау бойынша адамзат алдындағы жалпы міндеттерге талдау жасау, денсаулық сақтау саласындағы халықаралық деңгейдегі ынтымақтастық нысандарын айқындау қойылды.

Зерттеудің әдістері ретінде, құжаттарға талдау жасау, денсаулық сақтау саласындағы негізгі тұжырымдарды айқындау мақсатында конструктивистік әдіс, мемлекеттік саясатты жаһандық деңгейдегі саяси басымдықтармен бір арнада қарастыруға мүмкіндік беретін жүйелі талдау әдісі қолданылды.

Теориялық талдау

Заманауи халықаралық қатынастар жүйесі табиғи, биогендік және антропогендік сипаттағы қауіп-қатерлер мен қауіп-қатерлердің санының артуына тап болуда. Осы сын-қатерлерге қарсы тұру үшін мемлекеттердің, сонымен қатар дүниежүзілік қауымдастықтың

күш-жігерін жұмылдыру қажеттілігі артып отыр және бұл ынтымақтастық бағыты тұрақты диалогты талап етеді. Қазіргі таңда жаһандық денсаулық сақтау мәселесі зерттеу бағытындағы ерекше қызығушылық тудырған тақырыпқа айналып отыр. Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы шеңберінде денсаулық сақтау саласының дипломатиясы бойынша арнайы кеңестер құрылған. Зерттеушілер тобы пікірі бойынша мемлекеттердің сыртқы саясаты қазіргі таңда денсаулық сақтау бағыты бойынша айқындалады деген тұжырымдар жасайды. Авторлар «жаһандық денсаулық сақтау дипломатиясы» денсаулыққа қатысты жаһандық саясат ортасын қалыптастыратын және басқаратын көп деңгейлі және көп мүдделі тараптардың келіссөздер процестерін қамтуға бағытталған» деп жазады. Дипломатия арқылы жаһандық денсаулықты нығайту үшін жаңа мүмкіндіктер пайда болды деп санайды [1]. Сонымен қатар денсаулық сақтау дипломатиясын «медициналық көмекті, тәжірибені және кадрларды экспорттау арқылы кедей елдердегі адамдардың санасын жаулап алу» деп анықтайтын да тұжырымдар қалыптасқан [2]. АҚШ-тың бұрынғы денсаулық сақтау және халыққа қызмет көрсету министрі: «Америкадан қаймығатын және ұнатпайтын этникалық, діни топтардың өшпенділігін, кедергілерін жою үшін осы елдерге жақсы денсаулық саясаты мен денсаулықты ұсыну ең тиімді жол», деген көзқарастар ұсынады [3].

Қазақстан Республикасы да осы бағыттың белсенді қатысушысына айналып отыр. Денсаулық сақтау бағытындағы маңызды нормативтік құжат «Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы» Қазақстан Республикасының 2020 жылғы 7 шілдедегі № 360-VI ҚРЗ Кодексі қабылданған [4]. Зерттеуші В. Смирнованың «Еуропалық аймақтағы денсаулық сақтау саласын жағы трансшекаралық ынтымақтастық: Қазақстан үшін өзектілігі» [5] атты мақалада денсаулық сақтау саласындағы трансшекаралық ынтымақтастық шекаралас аймақтардағы медициналық көмекке қолжетімділік мәселелерін шешудің маңызды жолы болып табылады, деген тұжырымдар жасайды. Автор, еуропалық тәжірибеге сүйене отырып, Қазақстан Республикасы көршілес Өзбекстан және Қырғызстан Республикаларымен шекаралас жерлерде денсаулық сақтау саласында өңірлік ынтымақтастықты дамытудың қажеттілігін ұсынады. Галина Г.Ф. «Денсаулық сақтау саласындағы Қазақстан Республикасының халықаралық ұйымдармен ынтымақтастығы» атты мақаласында [6], денсаулық сақтау саласында ынтымақтастық саясатын табысты жүзеге асыру және әлемдік қоғамдастықпен серіктестік орнату Қазақстанға халықаралық ұйымдармен бірлесе отырып, саланы ұйымдастыру, басқару және қаржыландыру саласындағы реформалардың бағыттарын анықтауға, сондай-ақ медициналық білім мен ғылым саласына инновацияларды енгізуге, кадр саясатын жетілдіруге, денсаулық сақтау жүйесін алғашқы медициналық-санитарлық көмекті дамытуға және салауатты өмір салтын қалыптастыруға қайта бағдарлауға мүмкіндік берді, деп айқындайды.

Сонымен қатар Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясының академигі, медицина ғылымдарының докторы Төрегелді Шармановтың еңбектерін ерекше айқындау маңызды. Ғалым, денсаулық сақтау жүйесін реформалауды бастаушылардың бірі ретінде. Жаһандық денсаулық сақтау саласына қосқан зор үлесі үшін академик ДДҰ Леон Бернард атындағы халықаралық сыйлыққа ие болды. Ағылшын, қазақ, орыс, француз және испан тілдерінде жарияланған еңбектерінде тәуелсіз Қазақстан мен Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы мен медицина және ғылым саласындағы басқа да халықаралық ұйымдар арасындағы ынтымақтастық пен серіктестіктің кейбір аспектілері қарастырылған [7].

Нәтижелер және талқылау

Әлемдік тәртіптер мен қатынастар үнемі өзгерісте. Әрбір мемлекет осы жүйеден өз орнын алуға тырмысады. Адамзаттың жалпы дамуы барлық мемлекеттер еріксіз есептесетін ортақ заңдылықтарды және даму тенденцияларын тудырады.

Әлемдік тәртіптерге жаһандық экологиялық өзгерістер, соғыстар қаупі, ядролық қауіпсіздік, азық-түлік тапшылығы, әлемдік ортақ ақпараттану, түрлі індет аурулары, индустриалдық-техникалық ортақтану, техногендік катастрофалар, халықаралық терроризм, наркотрафик,

халықаралық заңсыз қару сату, халықаралық қылмыскерлік, адамдарды құлдыққа сату, діни экстримизм т.б. әлемдік қауіптер мен қайшылықтар үздіксіз өз ықпалдарын тигізіп отырды. Денсаулық сақтау мәселелері сыртқы саяси тәжірибеде дәстүрлі түрде екінші орынға ие болды, бірақ соңғы жылдары денсаулық сақтаудың кейбір мәселелері ұлттық және халықаралық саясаттың жоғары деңгейінде саяси назардың объектісіне айналууда. Америка Құрама Штаттарының «Kaiser Family» қорының аналитикалық талдауына сәйкес: «жаһандық деңгейде эпидемиялардың және басқа да жұқпалы аурулардың пайда болуымен және мемлекеттер арасында тез таралуымен туындайтын денсаулық сақтау саласындағы дағдарыс әлемдік қауымдастыққа төнетін қатерлердің ұлттық қауіптер шеңберінен шығып, жаһандық деңгейге шығуымен ерекшеленеді [8] Адам құқығының ажырамас бөлігі болып табылатын адам денсаулығы да қазіргі таңда ерекше мәнге ие болып отыр. Денсаулық адамның негізгі құқығы деген идея XX ғасырдың ортасында қабылданған Адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясында тұжырымдалған, құжатқа сәйкес, «әр адам өз отбасының барлық мүшелерінің денсаулығы мен әл-ауқатын қамтамасыз ететін өмір сүру деңгейіне құқығы бар, оның ішінде тамақ, киім-кешек, тиісті баспана және тиісті денсаулық сақтау» [9].

Екінші дүниежүзілік соғыстан кейін жаһандық денсаулық сақтау жүйесін құру жолында алғашқы маңызды қадамдар жасалды. Осы кезеңнен бастап халықаралық салада Біріккен Ұлттар Ұйымы мен Дүниежүзілік банк тобы маңызды рөл атқарды. 1948 жылы Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы құрылуы, жаңа жүйенің қалыптасуына негіз болды. Осылайша, «жаһандық денсаулық» және «жаһандық денсаулық сақтау» идеялары «денсаулықты қорғау проблемасын постиндустриалды дәуірдің жаңа жаһандық жағдайларына бейімдеуге» байланысты қалыптаса бастады және «барлығы үшін денсаулық» тұжырымдамалық идеясын дамытты.

Сыртқы саяси мүдделер денсаулық сақтаудың қандай жаһандық мәселелері қаржыландырылып, назар аударылатынын анықтап қана қоймайды, сонымен қатар мемлекеттік және мемлекеттік емес субъектілер денсаулыққа қатысты емес мақсаттарға жету үшін денсаулық сақтау шараларына көбірек жүгінетіндігін айқындауда. Бұл үрдістердің астарында денсаулық сақтау сыртқы саясаттың тиімді «жұмсақ күш» құралына айналуы мүмкін деген пікірлер қалыптасып келеді.

«Жаһандық денсаулық» ұғымы саяси және қоғамдық лексиконға 2002 жылы енгізілген. Қазіргі кезде бұл ұғым кең таралған және оны ресми құжаттарда (атап айтқанда, Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының қарарларында) ғана емес, сонымен қатар бірқатар елдердегі жаһандық денсаулық сақтау жүйесін зерттеуге арналған білім беру бағдарламаларында көрініс тауып отыр. Аталмыш құбылысты тұжырымдау бойынша бірыңғай түсінік қалыптаспағанын атап өткен маңызды. Дегенмен, жаһандық денсаулық идеяларын насихаттайтын халықаралық ұйымдардың анықтамаларында «жаһандық денсаулық» терминін қолданудың кейбір негізгі тәсілдерін анықтауға болады. Олар негізінен үш мәнге ие:

- денсаулық сақтау бойынша негізгі шарттар;
- денсаулық сақтау саласындағы мақсаттар;
- денсаулық сақтау бойынша ғылыми зерттеулер.

Алғашқы ұғым бойынша американдық медициналық институттың өкілдері (the Institute of Medicine) жаһандық денсаулық сақтау жүйесін:

- мемлекеттік шектен шыққан денсаулық сақтау саласындағы проблемалар;
- бұл тәжірибелерді басқа да мемлекеттердің денсаулық сақтау саласындағы саясатындағы тәжірибесі мен ерекшеліктеріне ықпалы;
- денсаулық сақтау саласындағы мәселелерді шешу бойынша халықаралық қауымдастықтың бірлескен күш жігері, деген анықтама береді [10]. Бұл анықтамада жаһандық денсаулық сақтау жүйесінің тұжырымдамасы элементтер ретінде жекелеген мемлекеттерді ғана емес, сонымен қатар бүкіл әлемнің нәсілдерін, этникалық топтарын,

элеуметтік топтары мен мәдениеттерін қамтиды.

Денсаулық сақтау саласындағы мақсаттарға қатысты қалыптасқан көзқарастарға сәйкес, әлемдік деңгейде қол жеткізуге тиіс басты мақсат ретінде – жер шарындағы халықтардың денсаулығының сапасын жақсарту, сондай-ақ елдің даму деңгейіне қарамастан медициналық қызметтерді алуда теңдікке қол жеткізу болып табылады. Аталған мақсаттарға қол жеткізу және қойылған міндеттерді шешу үшін мемлекеттер мен әртүрлі қызмет салаларын білдіретін барлық мүдделі тараптардың қатысуы талап етіледі. Бұл тек медицина мен денсаулық сақтау өкілдеріне тиісті ғана емес, сонымен қатар денсаулық сақтау саласындағы халықаралық ынтымақтастыққа басқа да қоғамдық сала мамандарының (білім, ғылым, экономика және т.б.) қатысуымен айқындалады. Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы (ДДСҰ) өз қызметінде осы мәндегі: ХХІ ғасырда денсаулықты қорғау маңызды медициналық көмекке тең қолжетімділікті қамтамасыз етуді және трансұлттық қауіптерден ортақ қорғауды қамтитын ортақ жауапкершілік болып табылады, деген анықтаманы ұсынады [11].

Жаһандық денсаулық сақтау – денсаулық сақтау саласын, осы саладағы саясатты, инфрақұрылым мен ресурстарды қамтитын күрделі жүйе. Ол бүкіл әлемдегі барлық адамдарға ортақ денсаулық сақтауды қамтамасыз етуге бағытталған. Дегенмен, медицина мен қоғамдық денсаулық сақтау саласындағы елеулі жетістіктерге қарамастан, жаһандық денсаулық бірқатар қиындықтарды да басынан кешіріп отыр. Атап айтқанда:

- медициналық күтімге қол жетімділік саласындағы теңсіздік мәселесі. Көптеген елдер, әсіресе дамушы аймақтарда, шектеулі ресурстар мен жеткіліксіз инфрақұрылыммен ерекшеленеді, ал бұл мәселе сапалы медициналық көмекке қол жеткізуге кедергі жасайды. Кедейлік, нәсілдік кемсітушілік, гендерлік теңсіздік және басқа да элеуметтік факторлар медициналық көмекке қол жеткізуге кері әсерін тигізіп келеді;

- жұқпалы аурулар. СПИД, безгек, туберкулез және гепатит сияқты жұқпалы аурулар денсаулық сақтаудың негізгі жаһандық проблемаларына айналған. Олардың кейбір аймақтарда, әсіресе даму деңгейі төмен және медициналық көмекке қол жетімділігі шектеулі аймақтарда, әсіресе Африка және Азия елдерінде таралу деңгейі жоғары. Жұқпалы аурулардың алдын алу, диагностикалау және емдеу айтарлықтай күш пен ресурстарды қажет етеді;

- денсаулық сақтау саласындағы білікті мамандардың жетіспеушілігі. Білікті медицина қызметкерлерінің тапшылығы дау деңгейі төмен елдерде күрделі мәселе болып табылады. Бұл мәселе әсіресе дәрігерлердің, медбикелердің және басқа медицина мамандарының тапшылығы медициналық көмектің сапасына әсер ететін дамушы аймақтарда өткір болып отыр. Медициналық кадрларды оқыту мен тарту қажеттілігі күннен-күнге өзекті болып отыр.

Денсаулық сақтау саласындағы қауіптермен күресу үшін 2019 -2023 жылдарға арналған Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы бесжылдық стратегиялық жоспарын қабылдады [12].

Жұқпалы аурулардың таралу қаупі бойынша қоршаған орта факторларынан басқа, сауда, туризм, демография, кедейлік және мәдени ерекшеліктер сияқты элеуметтік-экономикалық факторлар да маңызды рөл атқаратыны сөзсіз. Туризм саласы қарқынды дамып отырған қазіргі таңда басқа бір аймақта бастау алған жұқпалы аурулар жылдам түрде басқа да аймақтарға таралып отыр. Сонымен қатар ұйымдасқан зорлық-зомбылық қатығыстар мен қарулы қатығыстардың жұқпалы аурулардың өршуіне және олардың салдарына әсері, әсіресе кедей және дамушы елдерде басты жаһандық проблема болып табылады.

Халықаралық әлемдік тәртіптің жаһандық әлемдік тәртіпке айналуы жаһандық сипатқа ие болған қауіпсіздік пен денсаулық мәселелерінің адам аспектілеріне деген көзқарасты айтарлықтай өзгеріске түсіріп отыр. Осының нәтижесінде жаһандық денсаулық сақтау мен денсаулықты жаһандық басқаруды зерттеуге жаңа теориялық тәсілдер қажет болды.

Халықаралық қатынастардың қатысушылары: басқару, денсаулық сақтау қауіпсіздігі, адам құқықтары, денсаулық сақтаудың саяси экономикасы, жаһандандудың денсаулық сақтау жүйесінің дамуына әсері түріндегі жаһандық денсаулық сақтау саясатының әртүрлі аспектілеріне басты назар аударып отыр. Осы мәселе астарынан бірқатар тұжырымдамалар қабылданып отыр. Оның ең алғашқысы - денсаулық сақтаудың трансұлттық проблемалары мен оларды шешу жолдарын көрсететін «жаһандық денсаулық сақтау» ұғымының қалыптасуы. Екінші жолы – 1990 жылдарда Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының қызметінің негізінде денсаулықты жаһандық басқару («global health governance») ұғымы қалыптасты. Бұл ұғым аясында ДДҰ жаһандық денсаулықты сақтау бойынша әлемдік саясаттағы көшбасшыға айналды.

Қорытынды

Зерттеу барысында жаһандық деңгейдегі денсаулық сақтау ісі бойынша бағыттарға шолу жасалынды. Зерттеулерге талдау жасай отырып, денсаулық сақтау ұғымдық санатының аясына енетін ұғымдар әлі де теориялық тұрғыдан көп талқылауды, нақтылауды қажет етеді деп айқындаймыз.

Қазіргі таңдағы жаһандану үдерістері, шиеленісті жағдайлар мен қоршаған ортадағы кері факторлар, халықтың көші-қоны үрдісі түріндегі күрделі мәселелер денсаулық сақтау саласын әлемдік саясаттың басты проблемасына айналдырып отырғанына байланысты, денсаулық сақтау мәселесі әрдайым жаһандық деңгейдегі маңызды басымдықтардың бірі болып қала береді, деген тұжырымдар жасаймыз.

Денсаулық сақтау саласының қырларының барлығы жаһандық сипатқа ие факторға айналып отыр, сондықтан оны жер шары халықтарының бірлескен қимылдары арқылы ғана шеше алатындығы айқын. халықаралық маңызға ие болуда және оларды бірлесіп қана шеше аламыз. Қазіргі таңда Қазақстан елі ана мен баланың денсаулығын сақтау, СПИД індетінің алдын алу, туберкулезге қарсы күрес саласындағы мәселелерді шешу жөніндегі ынтымақтастығымызды арттыруды жоспарлап отыр. Әсіресе, әлем жұртшылығын алаңдатып отырған СПИД, туберкулез, малярия кеселдері қауіпінің алдын алу қажеттігі, бұл әлем жұртшылығына ортақ індет екені, ана мен бала өлімін азайту жолында елдер ерекше ынта танытып жатқанын, бұған жаһандық қор арқылы 51 ел өз үлесін қосып отырғаны, ЮСАИД та белсенділік көрсеткені осы мәселенің болашақтағы ең маңызды мәселелер қатарынан көрінетіндігін білдіреді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Kickbusch I, Novotny TE, Drager N, Silberschmidt G, Alcazar S. Global health diplomacy: training across disciplines // Bull World Health Organ. 2007. №85. P.971-973. doi: 10.2471/BLT.07.045856.
2. Fauci, Anthony S. "The expanding global health agenda: a welcome development."// Nature Medicine. 2007. № 10. P. 1169-1171.
3. Tommy Thompson: Health Diplomacy Works. 2011. [Электрон. ресурс]. URL: <https://www.devex.com/news/tommy-thompson-health-diplomacy-works-72827>
4. «Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы» Қазақстан Республикасының 2020 жылғы 7 шілдедегі № 360-VI ҚРЗ Кодексі. [Электрон. ресурс]. URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K2000000360>
5. Смирнова, В. Трансграничное сотрудничество в сфере здравоохранения в европейском регионе: актуальность для Казахстана. // Известия. Серия: Международные отношения и регионоведение. 2024. № 57(3). [Электрон. ресурс]. URL: <https://doi.org/10.48371/ISMO.2024.57.3.017>
6. Галина Г. Ф. Сотрудничество Республики Казахстан с международными организациями в сфере здравоохранения // Вестник Самарского университета. История, педагогика, филология. 2019. №3. [Электрон. ресурс]. URL:

<https://cyberleninka.ru/article/n/sotrudnichestvo-respubliki-kazahstan-s-mezhdunarodnymi-organizatsiyami-v-sfere-zdravoohraneniya>.

7. Шарманов Т.Ш. Алматинский рубеж мирового здравоохранения (от Алматы к новому тысячелетию человеческого развития). Алматы-Вашингтон-Женева, 2008. 184 с.

8. Global health policy [Электрон. ресурс] // Kaiser Family Foundation URL: <http://www.kaiseredu.org/Issue-Modules/Global-Health/Background-Brief.aspx>

9. Всеобщая декларация прав человека. Принята резолюцией 217 А (III) Генеральной Ассамблеи ООН от 10 декабря 1948 года. [Электрон. ресурс]. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/declhr.shtml

10. America's Vital Interest in Global Health: Protecting Our People, Enhancing our Economy, and Advancing our International Interests// Institute of Medicine (IOM), Board on International Health. National Academy of Sciences, 1997.

11. Информация о ВОЗ [Электрон. ресурс]. URL: <http://www.who.int/about/ru/>

12. Проект тринадцатой общей программы работы на 2019–2023 гг. [Электрон. ресурс]. – URL: https://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/WHA71/A71_4-ru.pdf

References liste:

1. Kickbusch I, Novotny TE, Drager N, Silberschmidt G, Alcazar S. Global health diplomacy: training across disciplines // Bull World Health Organ. 2007. №85. P.971-973. doi: 10.2471/BLT.07.045856.

2. Fauci, Anthony S. "The expanding global health agenda: a welcome development."// Nature Medicine. 2007. № 10. P. 1169-1171.

3. Tommy Thompson: Health Diplomacy Works. 2011. [Электрон. ресурс]. URL: <https://www.devex.com/news/tommy-thompson-health-diplomacy-works-72827>

4. «Halyk densaulygy zhәне densaulyk saktay zhujesi turaly» Kazakstan Respublikasynyn 2020 zhylgy 7 shildedegi № 360-VI KRZ Kodeksi. [Elektron. resurs]. URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K2000000360>

5. Smirnova, V. Transgranichnoe sotrudnichestvo v sfere zdavoohraneniya v evropejskom regione: aktual'nost' dlya Kazahstana. // Izvestiya. Seriya: Mezhdunarodnye otnosheniya i regionovedenie. 2024. № 57(3). [Elektron. resurs].URL: <https://doi.org/10.48371/ISMO.2024.57.3.017>

6. Galina G. F. Sotrudnichestvo Respubliki Kazahstan s mezhdunarodnymi organizatsiyami v sfere zdavoohraneniya // Vestnik Samarskogo universiteta. Istoriya, pedagogika, filologiya. 2019. №3. [Elektron. resurs]. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sotrudnichestvo-respubliki-kazahstan-s-mezhdunarodnymi-organizatsiyami-v-sfere-zdravoohraneniya>.

7. SHarmanov T.SH. Almatinskij rubezh mirovogo zdavoohraneniya (ot Almaty k novomu tysyacheletiyu chelovecheskogo razvitiya). Almaty-Vashington-ZHeneva, 2008. 184 s.

8. Global health policy [Электрон. ресурс] // Kaiser Family Foundation URL: <http://www.kaiseredu.org/Issue-Modules/Global-Health/Background-Brief.aspx>

Авторлар туралы мәліметтер: Жұлдыз Турекулова - PhD доктор, «Саясаттану» кафедрасының доценті, М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті, Шымкент қ., Қазақстан Республикасы. E-mail: turkulova74@mail.ru. Тел: +77011455162